

ARHEOLOŠKI TERENSKI SPOMENIKI V LUČI DRUŽBENEGA
PLANIRANJA

V prejšnjem letniku Loških razgledov smo v kratkem podali osnove za varovanje arheološkega terenskega spomenika na območju občine Škofja Loka. S tem smo prvič pokazali bogato arheološko dediščino, ki smo jo dolžni varovati in ohranjati zanamcem. Varovanje in ohranjanje te dediščine sta izredno zahtevni nalogi, saj ta nemalokrat leži tam, kjer pričakujemo vsakdanjo veliko preobrazbo terena, ali pa so objektivni pogoji trenutno taki, da iz različnih vzrokov omenjenih nalog ne dopuščajo v taki meri, kot bi bilo to potrebno. Zato je nujno, da v današnjem trenutku, ko vsa naša družbena izhodišča slone na smiselnem družbenem in seveda tudi prostorskem planiranju, pravočasno poskušamo s primernimi, za loško področje v marsičem specifičnimi izhodišči poiskati poti v družbeni razvojni politiki, ki vse bolj temelji na planskem delovanju oziroma usmerjanju.

V naslednjem zapisu prikazujemo v krajših obrisih oziroma v okvirnem pregledu bistvena izhodišča in smernice, ki naj bi omogočali že v primarni fazi planske obravnave oziroma že na začetku razvoja planske politike s prostorom ustrezno in pravočasno varovanje in vključevanje arheološkega terenskega spomenika v današnje okolje — v prostorski ambient.

Iz analize dosedanjega poznavanja arheološke spomeniške dediščine je na tem področju doslej evidentiranih: 22 prazgodovinskih najdišč (med njimi 12 domnevnih) s pripadajočimi, danes le v 3 primerih odkritimi in enim domnevnim grobiščem; 7 antičnih postojank, — od tega 5 domnevnih, 1 dokazana in 1 domnevna antična nekropola; 9 antičnih vodovodnih tras, ki seveda narekujejo tudi enako število antičnih stavbnih ostalin, katerih lokacija pa ni ožje opredeljiva; 3 dokazane in 4 domnevne srednjeveške ostaline ter 10 ožje neopredeljivih arheoloških točk, ki jih nakazujejo predvsem doslej dokumentirane posamične najdbe.

Z geografskega stališča leže arheološki tereni v različnem prostorskem ambientu in lokacijah. Medtem ko prazgodovinske naselbine zavzemajo predvsem vzvišene predele, pa najdemo nekatere terene antičnega izvora v dolinskih ali položnejših predelih ter ob današnjih komunikacijskih zvezah in ne nazadnje v urbanih — zazidalnih področjih ali v njihovi bližini. Podobno sliko vidimo tudi pri lokacijah srednjeveških ostalin.

Današnji grobi pregled potencialnih — domnevnih arheoloških najdišč kaže prav tako neenotno podobo oziroma nakazuje karakteristiko dobe, kateri naj bi najdišče, sledeč izpovednosti posameznih pokazateljev, eventualno pripadalo.

Različna je tudi struktura v samem zunanem videzu spomeniškega terena. Prazgodovinske postojanke so v glavnem neposeljene in različno agrikulturno obdelane (pašniki, gozdovi, njive, neobdelana zemlja itd.), medtem pa je nadvse

Ostanki antične arhitekture pred pokopališčem v Zabnici

razgibana slika pri ostalih najdiščih, saj posegajo, kot rečeno, tudi v naseljene prostore oz. v njihovo neposredno ali posredno okolico.

Že po številčnosti je mogoče takoj opaziti, da med arheološkimi terenskimi spomeniki prevladujejo prazgodovinske postojanke, ki jih varujemo praviloma z najstrožjim varstvenim režimom, medtem ko ostala najdišča zahtevajo po trenutno zaznavnih značilnostih blažje varovalne režimske stopnje (drugo in tretjo).

Vsekakor je treba podčrtati enotnost varstvenih prijemov, ki jih narekuje tako zgodovinska pogojenost kot sam geografski položaj arheoloških spomenikov prazgodovinske dobe, ki z lokacijami, ležečimi nad dolino, dajejo s svojim vizualnim poudarkom prav poseben in edinstven pečat pokrajinski podobi. Zato moramo zlasti pri tej zvrsti spomenikov ohranjati njihovo elementarno in dejansko geomorfološko podobo v celoti, kakor tudi poudarjati s pravilnim vrednotenjem njihove kvalitetne ambientne osnove, ki izpostavljajo vsebino spomenika kot dokumentarno zgodovinsko, kulturno, čustveno, estetsko, znanstveno in prostorsko vrednoto. Pri že eventualno zazidanih površinah ohranjamo situacijo oziroma jo poskušamo podrediti ustreznim spomeniško-varstvenim interesom, ki bodo omogočali njeno kvaliteto. Pri ostalih spomeniško zavarovanih terenih pa prvenstveno sledimo varstvenim ukrepom in jih vključujemo v neizprosno dinamiko uporabe prostora kot ključni element pri zadostitvi zakonskega določila. Varstvena načela se bodo izražala z zaščitnimi raziskavami, v izvedbi dokumentacije ali ponekod celo prezentacije dela spomenika in sploh v spremljavi del na zemljiščih, ki zahtevajo take ukrepe.

Varovanje spomeniških področij v urbanih celotah ali v bližini poselitvenih enot — v bližini širše preobrazbe prostora pa mora zasledovati varstvene ukrepe, ki se izvajajo po fazah gradbene preobrazbe in ki so planirani že v urbanističnem in drugem načrtovanju ter izključujejo kakršnokoli možnost poškodbe ali celo uničenja spomenika. Ob tem smo dolžni še poudariti, da si moramo prizadevati za izdelavo podrobnejših pogojev pri obdelavi kmetijskih površin ali melioracijskih delih, in sicer na način, ki bo omogočal ohranitev

LOKALITETA	PRA-ZGOD. NASEL-BINA	PRA-ZGOD. GROBI-ŠČE	ANTIČ-NA POSTO-JANKA	ANTIČ-NO GROBI-ŠČE	ANTIČ-NI VODO-VOD	SRED-NJEV. OSTA-LINE	POSA-MEZNE ARHEOL. NAJDBE
BINKELJ					•		
BREZNICA, SV. LOVRENC	x		x			x	
BUKOVICA, KRAJ	x						
ČEŠNJICA							•
ČEŠNJICA, ŠTALCA	•						
DAVČA					•		
DOLENČICE					•		
DRAGA			x				
DRAŽGOŠE, NAD JELENŠČAMI						•	
DRAŽGOŠE, NA PEČEH	•						
GODEŠIČ	•	•					
GOLICA, SV. MIKLAVŽ	•						
GOSTEČE	x						
JAVORJE					•		
KALIŠE, STARE FUŽINE							•
KALIŠE, SV. KRIŽ	•						
KREMENIK					•		
LAJŠE, SV. JERA	x						
LAJŠE PRI GORENJI VASI	•						
LUBNIŠKA JAMA	•						
LUBNIŠKI KEVDERC	•						
MALENSKI VRH							•
MURAVE					•		
NOVA OSELICA			•				
NOVA OSELICA, ŠANCE	x		x			x	
PODVRH	x						
POGARA							•
POLJANE	•	•		•			
POLJANE, AJDOVSKI BRITOF				x			
RUDNO							•
RUDNO, GRADIŠČE	x						
RUDNO, TABOR	x						
SELCA, BABNIK	x					x	
STARA OSELICA					•		
STARI DVOR							•
SV. DUH, AJMANOV GRAD			x				
ŠKOFJA LOKA						•	•
ŠKOFJA LOKA, GIMNAZIJA					•		
ŠKOFJA LOKA, KRANCELJ						•	
ŠKOFJA LOKA, OB CESTI V LOKO							•
TREBIJA							•
TRNJE					•		
TRNJE, PUŠTAL	•	•					
VOLAKA, GRADIŠČE	x						
ZABREKVE, SV. MOHOR	x						
ZADOBJE, FRTICA			x			x	
ZMINEC	x	x					
ŽABNICA			•				•

• dokazano arheološko najdišče

x domnevno arheološko najdišče

spomenika v bodočnost ali pa vsaj njegovo ustrezno predstavitev z določenim raziskovalnim načinom in izdelavo dokumentacije. Možnosti, ki se nam ob takih varovalnih posegih ponudijo, so npr. različne razmejitve teh površin.

Na gozdnih površinah, kjer se izvaja gospodarstvo v smislu tradicionalne gospodarske metodologije, ni neposredne nevarnosti za uničenje ali večjo poškodbo spomenika, z izjemo, kjer morda vegetacija uničuje stavbno spomeniško arhitekturo in zahteva zato ustrezen ukrep. Sicer pa smo v nasprotnem slučaju dolžni upoštevati pravočasno in predvsem poglobljeno načrtovalno akcijo varovanja terenskega spomenika.

Vsekakor se v sklop varovalnega sistema vključuje tudi načrtovanje pridobivanja sredstev za zaščito spomenika oziroma za navedene posege pri varovanju ali vključevanju spomenika v prostor. Iz zakonskih določil sledi, da je imetnik spomenika oziroma v našem primeru uporabnik zemljišča dolžan nositi del stroškov za ta zavarovalna dela. Zato je zelo važna sestavina v načrtovanju tudi predstavitev ne samo spomeniškovarstvenih interesov, marveč tudi interesa za uresničitev varstvenega ukrepa na eni strani in na drugi strani ugotoviti vse osnove in možnosti za dogovore med partnerji za primerno združevanje sredstev.

Da bi lažje in pravočasno pristopili k izvedbi navedenih ciljev in tudi omogočili smiselno nadaljevanje arheološkega dela, je treba pravočasno izvesti arheološko mikrotopografijo tistih terenov, ki so predvideni za preobrazbo, na preostalem teritoriju pa izdelati detajlno arheološko rekognosciranje, zlasti še na že zaznavnih arheoloških terenih, s čimer bomo mogli nadalje razvijati načrtovanje s prostorom, kjer se razprostirajo arheološka najdišča, in še bolj poglobljeno slediti smiselnosti varovanja in predstavitve arheološke dediščine.

Zusammenfassung

DIE ARCHÄOLOGISCHEN DENKMÄLER IM LICHT DER GESELLSCHAFTLICHEN RAUMPLANUNG

Um schon in den ersten Phasen der Planierung bzw. am Beginn der Entwicklung der Raumpolitik im Gebiet der Gemeinde Škofja Loka ein ersprießliches Vorgehen zu ermöglichen, versuchen wir in der vorliegenden kurzen Übersicht auf den rechtzeitigen Schutz der archäologischen Denkmäler des Gebietes und ihre Einordnung in die heutige Umwelt aufmerksam zu machen. Als Grundlage für die Festlegung der Richtlinien für die Einordnung dient die Analyse unserer bisherigen Kenntnis des archäologischen Erbgutes in diesem Raum, wo bis jetzt 22 vorgeschichtliche Siedlungen bzw. Stätten, darunter 12 mutmaßliche, mit dazugehörigen, doch bis heute nur 3 schon aufgedeckten Grabstätten evidentierte sind; 7 antike Stätten, darunter 5 wahrscheinliche; eine erwiesene und eine vermutliche antike Nekropole; 9 antike Wasserleitungstrassen, die auf eine gleiche Zahl antiker Baureste hinweisen; 3 erwiesene und 4 vermutliche mittelalterliche Restvorkommen und 10 näher nicht bestimmte Stellen, die vor allem durch bisher entdeckte Einzelfunde angedeutet sind.

Die Analyse bietet eine Reihe von Elementen, aufgrund deren wesentliche Ausgangsrichtlinien für den Schutz und die Einordnung der einzelnen archäologischen Denkmäler in die Umwelt festgelegt werden können. Unter ihnen sind besonders die Lage des archäologischen Denkmals, seine Struktur, sein heutiges Aussehen und sein jetziger Zustand, seine Bedeutung u. ä. hervorzuheben.